

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het I. Capittel. Van d`authoriteyt der Kercke, ende ghetuyghenisse der
mirakelen.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

HET IV. DEEL.

Over-een-komste der Roomsche
Kercke met den H. Augustinus.

HET I. CAPITTEL.

Van d'authoriteyt der Kercke, ende ghe-
tuyghenisse der mirakelen.

Ibro de utilit. credendi cap. 17. seght Augu-
stinus : Sullen wy twi ffelen ons te be-
gheven tot den schoot van die Kercke, de
welcke beghinnende van den Apostolijc-
ken Stoel, door successie der Bisschoppen,
tot de belijdenisse des menschelijcken ghe-
flachts, de kettters daer rontsom te vergheefs baste-
nde, heeft veroordeelt, eensdeels door het vonnisse des volcks,
eensdeels door de graviteyt der Concilien, eensdeels door
de Majesteit der mirakelen, aen welke Kercke niet te
willen gheven de eerste plaetse, oft is voorwaer een uyer-
ste goddeloosheydt, oft een lichtveerdighe verwacnt-
heydt. Indien elcke leere hoe slecht, ende licht sy is, een
Leeraer oft Meester vereyscht, op dat sy begrepen can wor-
den : Wat meerder vermetentheydt, ende hooverdije
cander wesen, als de boecken vande goddelijcke Sacra-
menten van hare uytlegghers niet te willen bekennen ?

Item *Contra Epistolam Manichai cap. 4.* Veel dinghen
zijnder, die my niet recht houden in den schoot vande
Catholijcke Kercke, my hout de over-een komste der
volkeren, ende natien, de authoriteyt door mirakels be-
gost, door de hope ghevoet, door de liefde vermeerderd,
door de oudtheyt vast ghestelt. My hout de successie der
Priesteren tot dit teghenwoordigh Bischdom beghinnen-
de

de vanden Stoel des Apostels *Petri*, aen den welcken de Heere nae de verrijzenisse, sijn schapen heeft bevolen te weyden, Ten lesten hout my den naem van Catholijck, den welcken dese Kercke alleen niet sonder oorfake, tusschen soo vele ketterijen, soo vercreghen heeft, dat al hoe-wel alle de ketters Catholijck willen ghenocmt worden, indien nochtans iemandt vreemts vraeght, waer dat men samen comt tot de Catholijcke Kercke, niemandt vande Ketters en durft noch sijn Kercke, noch sijn huys thoonen. Dese dan soo menighvuldighe, en groote, ende alderlieffte banden des Christelijcken naems, houden den gheloovighen mensch met recht in de Catholijcke Kercke.

Daer naer *Cap. 5.* Ick en soude aen't Euangelie niet gheloooven, 'ten waer dat my beweeghde d'authoriteyt vande Kercke. Waerom en sal ick niet ghehoorsaem zijn aende ghene die my segghen, en ghelooft *Manichaus* niet, aenghesien dat ick aen de selve ben ghehoorsaem ghe-weest als sy my seyden, ghelooft het Euangelie?

Ydele uytvlucht van *Partije*.

D Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheydt pag. 23. Augustinus, seydt hy / stelt alleen wat hem beweeght heeft de H. Schrifture voor't onseylbare Woordt Godts aen te nemen, om daer op voort sijn ghelooove te sonderen.

Is dit niet heel ghesepdt voer soo een aensien-lijck/ende treffelijck Oudt-bader? is dit niet ghe-noegh om onse over-een-komste te sien met Augustino, die de authoriteyt vande Kercke neemt tot steunsel (soo als wy mede doen) om te weten wat dat ware Schrifture is?

Maer seght D. Cabeljau: Ick can my wel bewegen laten door iemandts authoriteyt, om de Schrifture voor Godts Woordt te houden, sonder hem daer mede meester te maken van der selver sin, ende meyninghe, om die te moghen verclaren tot sijn welghevalen.

Wat het verclaren tot sijn welghevalen aengaet/
dat

dat past epphentlyck op Partije, by de welke een segghelijck/nae sijn goetduncken/ende epggen beruust de Schysiture verclaert / segghende: Ick verstaet dat soo: oft / dat moet soo verstaen worden: Maer en past gheensins op ons/de welke de Schysiture niet anders verclaren / als dat wy bebinden/dat sy bande oude kercke / ende hare oude rechtstouighe Leeraers verclaert is ghetweest; welkers verclaringhen Partije doozgaens / naer haer welgheballen/verwerpt / oft niet aen en neemt/segghende / dat de Daders zyn menschen ghetweest.

Wat aengaet van sich meester te maken over den sin,ende meyninghe vande Schysiture: Daer heeft Augustinus sijn gheboelen van uyt-ghebrucht aengaende de kercke / segghende hier boven: Elke leere moet haren Leeraer, oft Meester hebben/ ende noemt het eene groote vermetentheydt, ende verwaentheydt de Schysituren niet te willen bekennen door hare uytlegghers, hier dooz verstaende de kercke/ ende de Concillien: Maer dooz hy claer te kennen gheeft/dat hy de selve dooz Meesters hout hant den sin/ende meyninghe van de Schysiture.

Tweede uytvlucht.

D Cabeljau *ibidem*: wil segghen dat Augustinus hier spreekt van als hy noch Manicheer was/als oft hem dan de toestemminghe der Christenen / een betweegh-reden soude ghetweest zyn/om het Euangelium vooz Godts Woordt aen te nemen; stellende den teghentwoozdighen tijdt vooz de voozledene.

Dit is soo veel als niet ghesepdt / ende en kan gheensins uyt Augustino blijcken; want die plaetsse die D.Cabeljau voozstelt uyt Augustino *Tom. 1. de beata vita*: daer spreekt Augustinus in den voozledenden tijdt/segghende: Ick was soo ontsteken, &c. waer uyt oock volghet dat de reste vanden voozledenden tijdt

tijdt moet verstaen worden. Niet sulcxs en sal
 my D. Cabeljau, in't ghene wy booz hebben/kon-
 nen bewijfen.

Doorders bzaecht D. Cabeljau pag. 24. Welcke was
 de Kercke wiens autoriteyt *Augustinus* in die tijdt be-
 weeghe? *De Catholijcke Kercke*, seydt hy, verstaende daer
 door, niet alleen de Kercke vanijnen tijdt, maer de gant-
 sche menighe der Gheloovighen van de tijden der Apo-
 stelen af, die al te samen eenstemmelijck, ende onveran-
 derlijck, het Euangelium voor het onfeylbare Woord
 Godts erkent, ende aenghenomen hadde: 'Twelck nie-
 mandt loochen n sal, een crachtigh middel te zija, om
 een mensch te bewegen.

Wel aen: is dit soo crachtigh een middel: Hoe
 komt het dan/dat Partije desen middel niet aen en
 neemt/ soo wanneer wy haer op de ghestadighe
 eenstemmighedt/ ende ouberanderlijckheyt der
 Kercke van d'Apostelen tijden af / tot onse toe/
 heropen/om te weten, wat de ware ende opzeth-
 te Schrifure is / maer wilt dit afghemeten heb-
 ben booz haren inwendighen besonderen gheest/
 ende als upt een ooghblyckelijcke uitschijnende
 Majesteit der Schrifure / die sy alleen/ buyten
 alle andere/ haer inbeeldt te sien/ende te vatten?

Derde uytvlucht.

O die spreucke van *Augustinus* segghende / dat
 hem in de Kercke houdt den naem van Catholijck,
 successie van persoonen, ende roem van oudtheydt, neemt
 D. Cabeljau pag. 25. op/tenighe woorden die *Augusti-
 nus* daer by voeght/namelijck dese: Indien de waer-
 heydt soo claer ghehoont can worden, dat-se niet en
 magh in twijffel ghetrocken worden, soo is-se te preferen-
 ren boven alles wat my inde Kercke houdt, Waer op
 D. Cabeljau seydt / dat *Augustinus* hier mede te ken-
 nen gheeft/ dat men eerst, en meest acht te nemen heeft
 op de waerheydt selve, die ons het principale merck-teec-
 ken vande Kercke zija moet.

Waer't

Maer't saken dat D. Cabeljau Augustinum in dat boozeyde boeck boozders hadde gycle en / ende dese woorden die hy hier byzengyt / wat berey ondersocht / soude blypen twyffel ghesien hebben/dat-se hier niet meer en maken als een in't cijfer.

Wat de woorden selve belanght/die heeft D. Cabeljau niet in haren vollen sin boozghestelt / want alsoo luyden sy by Augustinum : By u l. 6. Manicheen, en is niet van alles wat my houdt in de Kercke, 'twelck my soude connen aenlocken, en houden : men hoort by u landers niet als belofte vande waerheyt ; de welke indien sy soo clacrt wordt ghehoort, dat sy niet en can in twyffel ghetrocken worden, sy is voor te stellen aen alle die dinghen, door de welke ick inde Catholijcke Kercke ghehouden worde : Maer indien sy alleen worde beloofte, ende niet ghehoort, niemant en sal my af-treucken van dat gheloove, het welck mijn ghemoeft met soo vele, ende groote banden heeft vast ghemaeckt aen de Christelijcke Religie.

Siet ghy hier niet dat Augustinus niet anders en seght aen de Manicheen, als: Ick vergheue u de konste / dat ghy my de waerheyt sult thoudenen/blypen die Kercke / de welke Catholijck worde ghenoeemt, daer successie van Priesters is inden Stoel Petri, daer de oudtheydt is, ende mirakelen? Ghy belooft het wel / maer te vergheue ; ghy en zyt niet machtigh dat te doen / ende daerom houde ick my aen die Kercke / als wesende die/blypen de welke gheen waerheyt en is, soo legghen de woorden Augustini : oft indien D. Cabeljau dit noch en siet / dat hy dan boozder hoorde wat Augustinus seght.

Eerst Cap. 14. Ick belijde, seyd hy / het Catholijck gheloove, ende betrouwe door het selve te gheraken tot sekere wetenschap. Maer ghy, die mijn gheloove soeckt om-verre te stooten, gheeft my sekere wetenschap, indien ghy het machtigh zyt te doen, ende oertuyght my, dat ick tot noch toe qualijck gheloofte hebbe.

Voorders, seyd hy : Ghy seght my twee dinghen : Het eerste, dat het den H. Gheest is, die door u spreeckt, het

het ander, dat het claer is al wat ghy seght. Dit alle beyde most ick sonder eenigh twijffel van u bechoont sien. Doch ben te vreden, leert my maer een van beyde. Thoont dat het den H. Gheest is die door u spreeckt, ende ick sal ghelooven waerachtigh te zijn, dat ghy seght, al en weet ick't niet: oft thoont dat het waerachtigh is 'tghene ghy seght, ende ick sal ghelooven dat het den H. Gheest is, al en weet ick't niet. Kan ick rechtveerdigher, oft sacht sinnigher met u handelen? Maer ghy en zijt niet machtigh, noch het een, noch't ander te thoonen.

Hier seght immers Augustinus tot twee-mael toe / dat de Manichéén niet machtigh en waren de waerhepdt te thoonen: Daerom seght hy oock soo byplick: Thoont my de waerhepdt / soo dat-ter niet aen te twijffelen en is / ende ick sal alles laten baren; maer ick verghebe u de konste.

Maer dit/thoont Augustinus, dat de waerhepdt alleen in die Kercke te halen is/daer successie van Priesters is in den Stoel Petri, daer d'eenstemmighhepdt/d'outhepdt/ende mirakelen zijn/want van die Kercke heeft hy te hooren ghesproken: Hoort sijn woorzen:

Eerst Cap. 5. Waerom, seydt hy/en soude ick niet ghehoorsaem zijn aen de ghene die my segghen, en ghelooft *Manicheus* niet, ghemerckt dat ick aen de selve ben ghehoorsaem gheweest, als sy my seyden ghelooft het Evangelie: Kiest wat ghy begheert. Indien ghy seght: En ghelooft de Catholijcken niet, ghy en sult niet wel doen indien ghy my door't Evangelie wilt dwinghen tot het gheloove van *Manicheus*, want ick hebbe aen't Evangelie ghelooft, om dat de Catholijcken my het selve hebben ghepredickt. Maer by soo verre ghy seght: Ghy hebt wel ghedaen als ghy aen de Catholijcken ghelooft hebt, wanneer sy het Evangelie presen, maer ghy en hebt niet wel ghelooft, wanneer sy *Manicheum* versmaeden: Meynt ghy dat ick soo dwaes ben, dat ick sal ghelooven 'tghene ghy wilt, ende niet ghelooven, 'tghene ghy niet en wilt, sonder dat my eenighe reden ghegheven worde? Ick gae veel seker, en vaster, indien ick aen de Catholijcken gheloovende, tot u niet over en gae. By soo verre ghy my
red:nen

redenen gheven wilt; laet het Euangelie varen: Hou ghy u aen't Euangelie? ick sal my houden aen die, door welckers last ick aen't Euangelie gheloof hebbe, ende door der selver last en sal ick gheensins ghelooven aen u. By soo verre ghy mischien in't Euangelie iedt vinden cont, rakende het Apostolaerschap van *Manicheus*, 'twelck gantschelijck claer zy, ghy sult my d'authoriteyt der Catholijcken (die my belasten, dat ick aen u niet en soude ghelooven) verkencken: Welcke verkrenckt welende, en sal ick oock aen't Euangelie niet connen ghelooven, om dat ick door haer, aen't selve gheloof hadde. Alsoo en sal by my niet met allen ghelden, al wat ghy uyt 't Euangelie sult voortghebracht hebben.

Item *Cap. 14*. *Manicheus* en moest ons niet beloven wetenschap, noch clare kennisse, noch een roecommen tot 't ghene men vraeght, sonder eenighe twijfelachtigheyt, maer soude moeten segghen, dat die dinghen aen hem ghehoort zijn, en dat de ghene aen de welke dese dinghen verhaelt worden, hem moeten ghelooven, in saken die sy niet en weten. Maer indien hy dit seyde, wie en soude hem niet antwoorden: Indien ick sal ghelooven dinghen, die my onbekent zijn, waerom en sal ick niet liever ghelooven die dinghen, de welke nu vast ghestelt zijn by alle natien, door d'alder ghewichtigste authoriteyt, ende aen-ghenomen worden door de eenstemmigheyt der gheleerde, ende onghelcerde?

Hoe kan Augustinus claerder / openlijcker / ende dupdelijcker spreken als hy hier doet / om de authoriteyt van de Kercke te verheffen in't aennemen van de Schrifsture / hare uytlegghinghen / ende de stucken / die sy boozhout te ghelooven: hoe kan men claerder aenwijsen / welck dese Kercke is / als beschrijvende hare conditien / namelijk / den naem Catholijck, de successie der Priesteren in den Stoel *Petri*, d'authoriteyt, ende mirakelen? dit is mede het gheboelen van de hedendaeghsche Roomsche Kercke / Ergo, de Roomsche Kercke komt in dit eerste stuck over-een met Augustinus.

De plaetsen Augustini, die D. Cabeljau hier te ghen stelt pag. 25 ghetrocken uyt sijn boeck *de unit.*
D d *Ecclesi.*

Eccles. cap. 2. 3. 19. en zijn van gheender weerden: Want Augustinus blijft daer by in dat selve boeck/ dat ment moet houden met de eenstemmigheidt hande heele Kercke / de welke de heele werelt dooz is verheydt / dat is / met de Catholijcke, 'twelck hy in't langh / ende breekt bechoont met verscheyden Schyfturen ; niet waer de Kercke was / want dat kost-men sien booz de ooght upt hare verheydinghe de heele werelt dooz / maer dat die Kercke / de welke soo verheydt was / de ware was / presupponerende eerst hare alghe-meynheydt/en de selve daer nae hebestigende met de Schyfture/als wesende een teckende waer-achtighe Kercke. Waerop hy oock ten lesten sept *Cap. 11.* Met dese, ende soodanighe exempelen soeck en de Ketteren haren cleynen hoop te recommanderen, ende en houden niet op, te lasteren de menighe, die de heele werelt dooz is verheydt in de Heylighen der Kercke.

Augustinus dan / handelt hier teghen de Donatisten, de welke de Schyfturen aenbeerdden/maer loochenden dat de Kercke de heele werelt dooz sichtebaerlyck was verheydt. Dit bewijst Augustinus teghen haer upt de Schyfturen ; het selve doen wy teghen alle ander-ghesinde. Augustinus thoont/hoe de gheloobighe/de Kercke/die sy ghe-looben/konnen bewijzen upt de Schyfture. Nu 'tis wat anders de Kercke te bewijzen dooz de Schyfture / ende anders is't de Kercke niet te gheloooben als upt de Schyfture. Witakerus een Predicant van Partije *Controv. 1. 9 3. C. 3.* segt: 'Tblijckt dat het oude Testament wordt bechoont upt het Nieuwe *Luc. 24. v. 44.* Hy en sal nochtans niet segghen/ dat het Nieuwe eer ghelooft wordt als het Oude / oft dat het Oude anders niet ghelooft wordt als upt het Nieuwe. Alsoo bewijst Augustinus de Kercke teghen de ketteren / upt 't Euangelie / maer hy en seght niet / dat hy enckelijck aen de Kercke ghelooft/om het Euangelie/maer contrarie : Ick en soude aen't Euangelie niet gheloooven, 'ten waer saken dat my d'authoriteyt vande Catholijcke Kercke beweeghde.

Ten anderen/ ghelijck ick boven ghesepdt hebbe / in dien heelen boeck thoont Augustinus, dat bande Schrifture gheleert wordt / dat de ware Kercke Christi sichtbaer is / doch niet sichtbaer upt kracht bande Schrifturen / maer doer haer eyghen selven/ende haren eyghen luster. Want op de selve wijze sepdt hy: Wy hebben *Christum* gheleert in de Schrifturen, wy hebben de Kercke gheleert in de Schrifturen Ep. 199. Wie sal hier upt besuyten Ergo als Christus hier leefde op de werelt/hy en was doer synen eyghen luster niet sichtbaer/ende doer syn eyghen selven geen hoorwozpsel van ons gheloobe. Contrarie moet-men besuyten/ om dat hy in de Schrifturen ghenoeit wordt het Licht des wereltds/ende de Sonne der Rechtveerdighheyt. Alsoo moet-men oock spreken van de Kercke.

Ten lesten / als de Schrifture nu komt hy de boozgaende betweegh-reden / om de welke te mandt de Kercke te bozen ghelooft heeft/ als namelijk/soo Augustinus doet / om den naem Catholijck, om de successie der Priesteren in den Stoel *Petri*, om de oudtheyd, ende mirakelen, dan is de toestemminghe dies te volmaeckter / ende hare eyghendommen dies te klaerder / en vaster. Dit ist 'ghene oock Petrus de Alliaco, ende Melchior Canus van D. Cabeljau gheciteret pag. 24. willen segghen.

Tot hier toe blyven wy 't eens met Augustino, rakende de betweegh-reden in 't ghelooben der ware Kercke.

HET II. CAPITTEL.

Rakende 'tonderhouden der gheboden.

De Roomsche Kercke leert/tegen de Nieuwghereformeerde, dat het volkomen onderhouden der gheboden Gods / aen den mensch hier op der aerden/magghelijck is.

Op 2

Dit